

Др Тамара Ђурђић Милошевић, доцент
Правног факултета Универзитета у Крагујевцу
ORCID: 0000-0003-3697-9591

Прегледни научни рад
УДК: 347.672
DOI: 10.46793/UPSSXII.509DM

ЗАЈЕДНИЧКИ ТЕСТАМЕНТ КАО ИНСТРУМЕНТ ПЛАНИРАЊА НАСЛЕЂИВАЊА*

Резиме

Тестамент је традиционалан инструмент *mortis causa* располагања. Међутим, у појединим правима постоје и други инструменти планирања наслеђивања, као својеврсан субститут тестаменту (као што су уговор о наслеђивању, уговор о будућем наследству или легату, уговор о одрицању од будућег наследства). Осим тога, неки правни системи познају и посебан вид располагања заоставином као што је заједнички тестамент које је специфичан по својој правној природи, јер се налази између класичног тестаментa и уговора о наслеђивању. Аутор у раду настоји да укаже на специфичности овог правног инструмента, који није признат у нашем правном систему, те да се кроз компаративну анализу са другим сродним институтима (класично завештање, уговор о наслеђивању) укаже на његове предности и недостатке. Коначно, циљ је да се изведу закључци око оправданости постојања овог инструмента располагања заоставином, и евентуално допринесе тренутном процесу реформе наследног права у Републици Србији, посебно у правцу афирмисања приватне аутономије *mortis causa*.

Кључне речи: приватноправна атономија, располагања *mortis causa*, класичан тестамент, заједнички тестамент, уговор о наслеђивању.

* Рад је резултат истраживања на пројекту Правног факултета Универзитета у Крагујевцу: „Усклађивање правног система Србије са стандардима Европске уније”, који се финансира из средстава Факултета.

1. Увод

Уговор о наслеђивању и заједнички тестамент су правни послови који проширују слободу располагања имовином за случај смрти, јер омогућавају испољавање последње воље кроз нове облике имовинског располагања. Истовремено, због свог обавезујућег дејства, ови видови располагања такође ограничавају слободу тестирања. Међутим, за разлику од неких других ограничења наметнутих правним поретком (нпр. право на нужни део), у питању су добровољна ограничења која појединац намеће себи обавезујући се да ће одређена лица именовати за своје наследнике. Тако се обавеза узајамног именовања наследника може конституисати између уговорних страна код уговора о наслеђивању, али и ко-тестатора код заједничког тестамена, када се заправо успоставља реципрочно имовинско располагање за случај смрти. Осим тога, може се конституисати обавеза старања или доживотног издржавања, (што је често случај код уговора о наслеђивању).

Иако су уговори о наслеђивању и заједничко завештање усмерени ка постизању истог циља, а то је очување имовине унутар породице, у питању су два различита института која се разликују по бројним својствима. Разлог њиховог увођење у савремене правне системе је потреба једног од супружника да обезбеди имовинско-правни положај надживелог супружника и њихове заједничке деце за случај смрти. У ту сврху, супружници чине једнострано располагања на основу заједничке одлуке о начину располагања имовином и саопштавају заједничку изјаву последње воље у истом документу.¹ Заједничка воља је обично садржана у истом документу, али формално правно јединство није услов за њену ваљаност.

Иако поједини правни системи регулишу заједничко завештање, изостаје дефиниција овог института. Оно што је извесно јесте то да је у питању правна трансакција која комбинује две појединачне изјаве последње воље. Може се рећи да је његова кључна карактеристика јединство изјављених последњих воља тестатора. То подразумева претходно постојање воље (намере) оба тестатора да имовином располажу заједнички, тако да условно можемо говорити о заједничкој последњој вољи.

Правна природа заједничког тестамена је сложена, јер је то правна трансакција која садржи елементе класичног тестамена као и уговор о наслеђивању, па се у односу на њих мора и посматрати.

Као и код сваке правне трансакције, одређена диспозиција се врши заједничком вољом како би се постигла одређена правна сврха тог правног посла. Правни циљ који се настоји постићи састављањем заједничке воље исти је као и у другим облицима заоставштине, као што је уговор о наслеђивању, који је располагање имовином за случај смрти.

¹ Hochmuth, J., Ubert, G., *Erbrecht*, Leitfadenverlag Südholz, 2003, стр. 184.

Од суштинског значаја за заједничко завештање је последња воља оба тестватора да се располаже заједнички, тако да условно говорећи, може се рећи да имају заједничку последњу вољу. У случају да заједнички тестамент није састављен као јединствени документ, намера заједничког располагања тестватора мора се манифестовати или експлицитно или прећутно у тестаменту стране сваког од њих.

2. Врсте заједничког тестамента

Заједнички тестамент се појављује у различитим модалитетима у правним системима у којима је дозвољен. Пре свега, заједнички тестаменти се према карактеру располагања, тј. према садржају, могу разврстати у три групе: симултани заједнички тестамент (*testamentum mere simultaneum*), реципрочни заједнички тестамент (*testamentum reciprocum*) и кореспективни заједнички тестамент (*testamentum corespectivum*).²

У случају *testamentum mere simultaneum*³ тестватори изјављују независне изјаве последње воље које су само формално повезане, јер су садржане у истом документу.⁴ То значи да су располагања тестватора потпуно независна један од другог, тј. сваки од тестватора одређује наследнике потпуно независно. Овај вид располагања користе супружници због предности форме (формалне олакшице), посебно уколико се сачињавања у форми својеручног завештања (као што је случај у немачком праву). Пошто су то два одвојена тестаментарна располагања која су само формално комбинована, поставља се питање да ли би ова врста заједничког тестамента била дозвољена у нашем праву? У правној теорији се верује да не постоји препрека да се два класична тестамента формално уједине у истом документу, јер нису садржински повезана и као две одвојене декларације последње воље производе правно дејство потпуно независно један од другог.

Када је реч о *реципрочном заједничком тестаменту*, располагања су повезана у смислу садржаја, али нису међусобно условљена. Путем овог завештања тестватори именују један другог за наследника, тако да њихов коначни правни статус зависи од тога ко је кога надживео. Реципроцитет располагања мора бити изражен у самој вољи, било експлицитно или имплицитно.⁵

Главна карактеристика *кореспективне воље* је узајамна условљеност (зависност) располагања котетсатора. Ништавост или опозив располагања

² Врох, Н., *Erbrecht*, 2004, стр. 115.

³ Бранковић, С., *Заједнички тестамент*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 4/53, стр. 4.

⁴ Повлакић, М., Софтић Каденић, Д., *Да ли је потребно увести нове форме располагања mortis causa у наследно право у Босни и Херцеговини?*, Неум, стр. 197.

⁵ Бранковић, С., *нав. чланак*, стр. 4.

једног од котестатора подразумева неваљаност располагања другог тестатора, а тиме и целокупног завештања.⁶ Таква међузависност располагања заснива се на претпоставци да ниједан од тестатора (супружника) не би располагао на одређени начин да други тестатор није располагао на одговарајућу начин. Кореспективне одредбе могу се односити само на именоване наследника, одређивање испорука и постављање других терета. Одредбе о именовану извршитеља тестамена или о лишавању наследства не могу бити међусобно зависне.

Ако није експлицитно наведено о каквом се тестаментарном располагању је реч (симултаном, реципрочном или кореспективном), тумачење тестамена се користи за утврђивање истинске воље тестатора. Ако се стварна воља тестатора не може утврдити тумачењем, примењују се правне претпоставке које су прецизно дефинисане законом (чл. 2270, став 2 Немачког грађанског законика). Недостатак ових правних претпоставки је да надживели супружник може бити везан вољом након смрти супружника, а да то није њихова стварна намера.⁷

3. Форма заједничког завештања

Као што је већ напоменуто, заједнички тестамент сачињавају два лица у својству котестатора, при чему је њихова заједничка последња воља обично садржана у истом документу. У немачком праву, заједнички тестамент може бити сачињен у свим завештајним формама као и класично завештање, што значи као приватни и јавни, редовни и ванредни тестамент, а поједине форме су нормиране прилично флексибилно. У том смислу, својеручна форма заједничког завештања подразумева да га може сачинити и потписати, најпре, један тестатор, а затим и други, под условом да не прође дужи временски период између момената потписивања, и уз услов да први тестатор мора бити жив током процеса састављања тестамена (тј. потписивања од стране другог тестатора).

У аустријском праву, заједнички тестамент може бити сачињен како у форми приватног, тако и јавног тестамена. Својеручно сачињен тестамент важи само ако је сваки од тестатора написао и потписао своју изјаву последње воље својеручно. У случају приватне завештајне форме која се сачињава пред сведоцима, неопходно је да тестатори дају заједничку изјаву која има карактер последње воље пред три сведока, и да потом котестатори, као и сведоци ставе потпис на крај документа који представља тестамент (чл. 579 АГБ). У случају судског или нотарског тестамена у аустријском праву, заједничку изјаву

⁶ Чл. 2270 (1) Немачког грађанског законика, Немачки грађански законик, http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/.

⁷ Повлакић, М., Софтић Каденић, Д., *нав. чланак*, стр. 299.

морају потписати оба тестватора и предати судији или нотару, без обзира на то ко је написао текст самог тестаментa.

Иако форма код заједничког тестаментa има конститутивно значење, изјаве тестватора о њиховој последњој вољи такође могу бити садржане у различитим документима. То је често случај уколико је заједнички тестамент сачињен у форми својеручног тестаментa, када формални услови подразумевају да последње изјаве воље буду засебно саопштене (као што је случај у немачком праву).⁸ Заправо, један од тестватора може да сачини и потпише тестамент, који ће затим бити потписан од стране другог тестватора који на тај начин даје пристанак на његов садржај, и тако изјављене последње воље тестватора добијају карактер заједничке последње воље. При том је важно да приликом састављања заједничког тестаментa постоји везаност између тестаментарних располагања оба тестватора и да је сваки од њих упознат са садржајем располагања свог партнера.

Приликом сачињавања заједничког тестаментa, сваки од тестватора има право да изабере форму тестаментa, а изабрани облици могу варирати. У правним системима у којима је дозвољено да се сачини заједничко завештање као ванредна тестаментарна форма, формалне услове пуноважности завештања мора да испуни један од тестватора, док други тестватор може да се одлучи за редовни тестаментару форму као вид манифестовања своје последње воље.⁹

У случају сумње коју тестаментарну форму су странке имале на уму, прибегава се тумачењу тестаментa. Уколико се деси да се тумачењем не може утврдити у којем облику су тестватори намеравали да располажу, правна претпоставка је да се ради о тзв. "Берлинском тестаменту" (чл. 2269 Немачког грађанског законика), код којег супружник има позицију коначног, правог наследника (*Vollerbe*).

4. Модел (начини) расподеле заоставштине

Што се тиче начина расподеле заоставштине путем заједничког завештања, разликују се два модела: **модел јединства** и **модел раздвајања**.

Између креатора заједничке воље (који су обично супружници), имовина која се наслеђује може се поделити на различите начине. Тестватори се могу

⁸ Breitschmid, P., *Testament und Erbvertrag-Formprobleme*, in: *Testament und Erbvertrag-Praktische Probleme im Lichte aktuellen rechtsentwicklung*, Verlag Paul Haupt, Bern und Stütgart, 1991, стр. 44-57.

⁹ Такво решење је прихваћено у немачком закону (чл. 2266 Немачког грађанског законика). Ванредна заједничка воља може се сачинити пред председником општине и два сведока, ако постоји бојазан да ће смрт тестватора ускоро наступити, а околности онемогућавају да се направи нотарски тестамент, или усмено пред три сведока у ванредним околностима.

сложити да имовина првопреминулог припада преживелом партнеру, а да након његове смрти припада наследницима које су одредили тестатори, који су обично њихова деца.¹⁰ У овом случају, преживели супружник се појављује као пуноправни наследник преминулог супружника без икаквих ограничења стечених права (*Vollerbe*), а заједничка деца која имају положај коначног наследника (*Schlusserbe*) појављују се као његови/њени наследници.¹¹

Код овог вида располагања заоставштином (модел јединства), имовина која се наслеђује формира јединство са личном имовином надживелог супружника, којом он може слободно располагати. Његова везаност за заједничку вољу огледа се у чињеници да су лица која ће бити наследници унапред одређене. Овај облик заједничког тестаmenta се у немачком праву назива Берлински тестамент, и често је заступљена у пракси.¹²

Друга могућност заједничког тестаментарног располагања огледа се у ограничавању права надживелог супружника као котестатора на заоставштини преминулог партнера. Наиме, имовина преминулог се третира као посебна имовина у односу на имовину надживелог супружника у чију корист се може конституисати право доживотног плодуживања, или ограничено право својине, ако се успостави фидеимисорна супституција.

Уколико се конституише доживотно плодуживање, надживели брачни друг има сва права и обавезе које подразумева положај плодуживаоца, а након његове смрти, имовину наслеђују наследници именовани у тестаменту. На овај начин се омогућава надживелом супружнику да одржи економску позицију коју је имао у тренутку смрти свог супружника.

У случају сукцесивног наслеђивања (*Vog / Nacherbschaft*), надживели супружник има положај претходног наследника (*Vorerbe*), и наслеђује имовину преминулог супружника као засебну имовину. Њоме он може располагати само у законски утврђеним границама које одређују правни положај претходног наследника, док може слободно располагати својом посебном имовином. Када наступи смрт надживелог супружника, као субституциони случај, долази до другог наслеђивања и наслеђују трећа лица која су тестатори претходно заједнички именовали за наследнике. По правилу, то су деца тестатора која наслеђују по два основа: најпре, наслеђују имовину првопреминулог као потоњи наследници, док имовину надживелог супружника наслеђују као директни наследници.

¹⁰ Ако завештаоци желе да саставе берлински тестамент, они могу да обавезују своје располагање на такав начин да се међусобно именују за наследника, а истовремено одреде треће лице које ће, након смрти другог преминулог супружника, наследити оставину као његов/њен наследник (чл. 2269 Немачког грађанског законика).

¹¹ Hochmuth, J., Ubert, G., *нав. дело*, 2003, стр. 187.

¹² То је модел заједничког завештања који се назива моделом јединства, с обзиром на то да је имовина тестатора повезана у једну целину (Повлакић, П., Софтић Каденић, Д. *нав. чланак*, стр. 198).

Ако се супружници узајамно одреде за наследнике, а затим одреде треће лице као наследника коме ће припасти наследство за случај смрти надживелог супружника. половина заједничке имовине треба да се сматра имовином једног супружника, а друга половина имовином другог супружника. Имовина прелази са преживелог супружника на треће лице по два основа. Дакле, имовину претходно преминулог супружника (половина заједничке имовине) наслеђује особа коју је преминули супружник одредио као другопозваног наследника (јер надживели супружник има положај претходног, првоименованог наследника). С друге стране, имовину надживелог супружника (евентуално половину заједничке имовине) наслеђује трећа страна која је (према њему) именована као замена (јер претходно преминули супружник имао позицију института).¹³

Уколико у самој вољи није назначено који се тренутак узима као релевантан за субституцију, сматраће се да је у односу на првог умрлог то тренутак његове смрти, а за другог умрлог тренутак његове смрти (ово питање је од значаја када се одређују законски наследници који ће бити коначни наследници сваког од брачних другова).

Одредбе о фидеикомисарној субституцији су уобичајене код овог модела расподеле заоставштине, тзв. моделу раздвајања, где се имовина преминулог и надживелог тестатора третира као одвојена.¹⁴ У овом случају, јединство се не огледа у јединству имовине оба тестатора, већ у заједничкој намери да сваки од њих располаже својом имовином на начин који је претходно договорен у тестаменту. Специфичност овог начина расподеле заоставштине огледа се у сукцесивном наслеђивању, тј. фидеикомисарној супституцији, где су надживели партнер (*Vorerbe*) и каснији наследници (*Nacherbe*) заправо наследници првопреминулог тестатора.

Ако упоредимо ова два начина заједничког располагања имовином, може се видети да је предност Берлинског тестаента посматрана кроз призму интереса преживелог супружника, у томе што он може слободно и неограничено управљати и располагати наслеђем стеченим од преминулог партнера, док је у случају сукцесивног наслеђивања ограничен у имовинским правима. Такво одлагање, међутим, може довести до угрожавања имовинских интереса деце као коначних наследника, јер постоји могућност да ће један од супружника потрошити цело наслеђе. У овом случају, деца би могла да остваре своје право на нужни део тражећи његово намирење од надживелог супружника.

Међутим, потраживање намирења нужног дела може довести у питање остварење стварне воље тестатора, јер се може десити да његова последња

¹³ Бранковић, С., *нав. чланак*, стр. 5.

¹⁴ Овај модел заједничке воље назива се модел раздвајања, што значи да се имовина преминулог супружника наслеђује као посебна имовина у односу на имовину преживелог партнера, Повлакић, М., Софтић Каденић, Д., *нав. чланак*, стр. 197).

воља не буде испоштована, и да једини наследник буде надживели супружник. Као средство правне заштите од таквих захтева, тестатори имају на располагању такозвану *клаузулу о нужном делу* која може бити различитог садржаја.¹⁵

5. Садржај заједничке воље

Када је реч о садржају заједничке воље, примењују се општа правила као и за класични тестамент. Ако се заједнички тестамент састоји само од једнострано обавезујућих одредби, онда се не би много разликовао од стандардног тестамента. Посебност заједничке воље су реципрочне и условљене одредбе којима се обезбеђују једностране, али зависне диспозиције.

У заједничкој вољи често су присутне клаузуле о поновном склапању брака, без обзира да ли се ради о моделу јединства или моделу раздвајања. Ова клаузула треба да обезбеди да потомци добију свој део наследства од надживелог родитеља током свог живота, у случају да се поново ожени /удају.¹⁶

У моделу раздвајања надживели супружник има правни положај претходног наследника (*Vorerbe*), док деца имају положај потоњег наследника (*Nacherbe*). Може се, такође, предвидети да у случају поновног склапања брака другопостављени наследник ступа у правни положај наследника, не у тренутку смрти првопреминулог супружника, већ за случај поновог склапања брака надживелог супружника.¹⁷

Код модела јединства или, тзв. Берлинског тестамента, у случају поновног склапања брака, надживели супружник би поделио своје наслеђе са децом, према правилима законског наслеђивања. Склапање брака представља накнадни услов за претходно и касније тестаментарно наслеђивање. Деца постају потоњи наследници и наслеђују у износу свог удела, а надживели супружник постаје потоњи наследник са одговарајућим уделом. Уколико надживели супружник поново не ступи у брак, он у том случају остаје потпуни наследник.

Међутим, овакве одредбе су често неморалне, јер условљавају стицање или губитак наслеђа одређеним чињеницама (нпр. ако супружник поново ступи у брак, губи наслеђену имовину). Пошто нису у складу са моралним принципима, ове одредбе не би требале да производе правно дејство, без обзира да ли су део садржаја класичних или заједничких завештања, као и уговора о наслеђивању или легату.

¹⁵ Исто.

¹⁶ Lange, H., Kuchinke, K., *Erbrecht*, C. H. Beck, München, 2001, стр. 425, 426.

¹⁷ Reiner, F., *Erbrecht*, München, Beck, 2000, стр. 159.

6. Правна дејства заједничке воље

Једнострани карактер је једна од кључних карактеристика класичног тестаментa, и сваки утицај на вољу тестатора од стране трећих лица доводи до његовог поништења. Ова особина је посебно наглашена у српском Закону о наслеђивању којим је забрањено условити последњу вољу једног лица вољом другог лица, што се посебно манифестује кроз забрану сачињавања заједничке воље.¹⁸

За разлику од класичног тестаментa, заједничко завештање карактерише узајамност, а понекад и међузависност између располагања, чиме се одступа од једностраног карактера тестаментарног располагања. Заједништво правног дејства заједничког тестаментa огледа се у јединству изјављених воља према којима сваки од тестатора располаже сопственим наслеђем на договорен начин, што представља тачку разграничења у односу на класични тестамент.

Као и код сваке правне трансакције, тако се и заједничко завештање сачињава како би се постигао одређени правни циљ који представља казу те правне трансакције. Правни циљ који се настоји постићи заједничким завештањем је расподела имовине за случај смрти. Пошто се воља тестатора заснива на овом мотиву именовања наследника, мотив заједничког завештања се приближава узроку ове правне трансакције.

Реципрочно дејство код кореспективног заједничког тестаментa дефинисано је у теорији као узјамности мотива, јер је располагање једне стране мотивисано располагањем друге стране, и обратно. То конкретно значи да један од тестатора не би одлучио да располаже имовином путем заједничког завештања на одређени начин да се друга страна није обавезала на исто. У том смислу, можемо говорити о реципрочном дејству који се огледа у условљеном односу између располагања котестатора (условљеност диспозиције), а не о међузависности мотива располагања.

У супротној ситуацији, када изјаве последњих воља котестатора код заједничког тестаментa нису садржане у истом акту, поставља се питање како ће се обезбедити међусобна повезаност последњих воља? За потпуно дејство тестаментарних располагања, неопходно је да се последња воља манифестује у једном од завештајних облика прописаних законом. Исто важи и за принцип јединства који, као суштинска карактеристика заједничког завештања, мора бити видљив из његовог садржаја. Ово ће посебно бити случај код реципрочних располагања, где су изјаве тестатора о последњој вољи међусобно повезане, што је нарочито наглашено у случају узјамно зависних тестаментарних располагања која су и међусобно условљена (кореспективни заједнички тестаментa).¹⁹

Заједничко завештање се најчешће сачињава између супружника, као и између партнера из регистрованих партнерстава, као што је случај у немачком

¹⁸ Антић, О, Балиновац, З., *Коментар закона о наслеђивању*, Београд, 1996, стр. 306.

¹⁹ Повлакић, М., Софтић Каденић, Д., *нав. чланак*, стр. 197.

праву,²⁰ а након развода брака /престанка партнерства, заједничко завештање престаје да важи.²¹ Супружници обично именују једни друге за наследнике, а након смрти надживелог партнера, имовина припада њиховој деци или некој другој блиској особи коју су заједнички одредили. У аустријском праву, поред супружника, заједничку вољу могу сачинити и будући супружници (вереници, под условом да се брак склопи). Пошто заједничку вољу углавном закључују супружници, често се назива тестаментом супружника.²²

Ограничење круга лица која могу да сачине заједнички тестамент прописано је како би се спречио утицај на вољу тестатора.²³ Интересантно је напоменути да је заједничко завештање било дозвољена у Грађанском законнику Србије и регулисана одредбама којима се уређују брачни односи, дозвољавајући да се она саставља само између брачних другова.

7. Закључак

Из претходне анализе можемо доћи до закључка да заједнички тестамент представља специфичан облик заједничког тестаментарног располагања који има значајне сличности са класичним тестаментом, али и са уговором о наслеђивању. Његов специфичан обавезујући карактер је кључна тачка разграничења у односу на поменуте институте. Док класични тестамент нема обавезујуће дејство, код уговора о наслеђивању обавезујуће дејство има примарни карактер, а код заједничког тестаamenta секундарни. Обавезујуће дејство ових правних послова има за циљ да заштити интересе преминулог супружника, осигуравајући реализацију његове последње воље, јер је надживели супружник онемогућен да промени тестаментарно располагање преминулог партнера.

Стога је у теоријским расправама наглашена потреба да се ограничи могућност сачињавања заједничког завештања прописивањем строжих формалних услова за његово пуноважно сачињавање, као што је прописивање искључиво јавне завештајне форме за његово пуноважни настанак. Ипак, у правној доктрини присутан је и став да приватну форму заједничког завештања не би требало укинути у потпуности, имајући у виду предности формалноправних олакшица својеручне завештајне форме, која карактерише немачко право.

Ако би био дозвољен само јавни облик заједничке воље, његова правна сврха би била спорна, јер се уговор о наслеђивању закључује само у у форми јавне исправе, а могуће је постићи исту сврху као и заједничким завештањем

²⁰ Чл. 2265 Немачког грађанског законика.

²¹ Чл. 2268 и 2077 Немачког грађанског законика.

²² Чл. 583. и 1248 Немачког грађанског законика.

²³ Ferrari, S., *Erbrecht-Ein Handbuch für die Praxis*, Manzshe Verlags –und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2007, стр. 177.

(узајамно именоване наследника). У правним системима који нису упознати са ова два облика обавезујућег располагања у случају смрти (као што је случај са нашим законом), јасно је да заједничка воља није у складу са основним принципима тестаментарног располагања. Питање уговорног располагања *mortis causa* остало је отворено, јер га треба разматрати из перспективе ширења – аутономије располагања *mortis causa*.

Tamara Đurđić Milošević, Ph.D., Assistant Professor
Faculty of Law, University of Kragujevac

JOINT WILL AS AN INSTRUMENT OF ESTATE PLANNING

Summary

Testament is traditionally represented instrument of mortis causa disposition. Depending on the legal system, there are also other instruments of estate planning as substitute to testament, such as inheritance contract, contract on future inheritance or legacy, contract on waving future inheritance rights etc. Beside them, some legal systems recognize a special form of mortis causa bequests such as- joint which is specific by its legal nature, being between classic testament and inheritance agreement. The aim of this paper is to draw attention to the particularities of this legal instrument, which is not recognized in our legal system, and to point out its advantages and disadvantages through a comparative analysis with other related institutes (classic will, inheritance contract). The discussion is aimed to contribute the current reforming process of inheritance law, especially to the field of private autonomy mortis causa.

Key words: *freedom of disposition mortis causa, last will, joint will, inheritance contract.*

Литература

- Антић, О., Балиновац, З., *Коментар закона о наслеђивању*, Београд, 1996.
Austrian civil code <http://www.ris.bka.gv.at/>.
Bartholomeyczik, H., Schlüter, W., *Erbrecht*, C.H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung, München, 1975.
Бранковић, Б., *Заједнички тестамент*, Гласник Адвокатске коморе Војводине, бр. 4/53.

- Ferrari, S., *Erbrecht-Ein Handbuch für die Praxis*, Manzshe Verlags –und Universitätsbuchhandlung, Wien, 2007.
- Breitschmid, P., *Testament und Erbvertrag-Formprobleme*, in: Testament und Erbvertrag-Praktische Probleme im Lichte aktuellen rechtsentwicklung, Verlag Paul Haupt, Bern und Stütgart, 1991.
- Brox, H., *Erbrecht*, Carl Heymanns Verlag, Köln-Berlin-München, 2004.
- German Civil Code, http://www.gesetze-im-internet.de/englisch_bgb/.
- Hochmuth, J., Ubert, G., *Erbrecht*, Leitfadenverlag Südholt, 2003.
- Lange, H., Kuchinke, K., *Erbrecht*, C. H. Beck, München, 2001.
- Повлакић, М., Софтић Каденић, Д., *Да ли је потребно увести нове форме располагања тортс сауса у наслеђно право у Босни и Херцеговини?*, Зборник радова: Актуалности из грађанског и трговачког законодавства и правне праксе, бр. 10/2012, Неум.
- Reiner, F., *Erbrecht*, München, Beck, 2000.